

במחובר, שהוא אוכל.

רבינא אמר: לא אדם בתלוש, ולא שור במחובר, צריכי קראי. על אף שבאדם נאמר במפורש רק במחובר, ובשור נאמר במפורש רק בתלוש.

כי אין צריך לימוד מיוחד לרבות אדם בתלוש ושור במחובר היות **דכתיב "לא תחסום שור בדישו"**.

ולכאורה קשה, הרי אף לאחר ההדגשה של "לא תחסום שור",

מכדי [הרין] כל מילי, כל סוגי הבהמות ט-פג א איתנחו שייכים בחסימה, דילפינן [שאנו לומדים בלימוד של גזירה שוה] "שור שור", שור האמור בענין איסור חסימה, ו"שור" האמור בענין שביתה בשבת, משבת, שנאמר בה "לא תעשה כל מלאכה, אתה ושורך וחמרך, וכל בהמתך".

כמו ש"שור" האמור בשבת, הרי הוא כולל כל בהמה, אף "שור" האמור באיסור חסימה, הרי הוא כולל כל בהמה העובדת, שאסור לחוסמה מלאכול.

אם כן לכתוב רחמנא "לא תדוש בחסימה", בלא לומר "שור", כיון שכל הבהמות בכלל.

"שור" דכתב רחמנא, למה לי?

על כרחך הדגשת המילה "שור" באה ללמד: **לאקושי** את דיני אכילת חוסם אדם, לנחסם, לשור הנחסם.

וכן להקיש את השור הנחסם לאדם החוסם:

מצוה לדאוג לחייו של שור? והרי אף לגבי החיוב לדאוג לחייו של השור, יש ללמוד בקל וחומר:

ויהא שור, מצווה להחיותו, מקל וחומר:

ומה אדם, הקל, ומה היא קולתו, שאי אתה מצווה על חסימתו באיסור לא תחסום, ואף על פי כן, אתה מצווה להחיותו.

שור, שדינו חמור, שאתה מצווה על חסימתו באיסור לא תחסום, אינו דין שאתה מצווה להחיותו.

ומתרצת הגמרא: **אמר קרא** בדיני הצלה "וחי אחיך עמך". רק את חיי אחיך אתה מצווה להציל, ולא את חייו של שור!

ואם כן, כיון שאדם חמור בדינו מן השור לגבי החייתו, אי אפשר ללמוד מאכילת פועל במחובר לשור, אלא שור במחובר, מנלן?

ומתרצת הגמרא: **אמר קרא "רעך רעך ב' פעמים**.

נאמר: "כי תבא בקמת רעך, וקטפת מלילות בידך, וחורמש לא תניף על קמת רעך". והרי לא הוצרכה התורה להדגיש פעם נוספת שמדובר ב"רעך", שהוא פועל הנכנס לכרם חברו. אלא, מההדגשה המיותרת, יש לנו ללמוד זכות אכילה נוספת:

אם אינו ענין [אין צורך ללמדנו] לדין אדם במחובר, לפי שכבר למדנו מתחילת הפסוק שהוא אוכל, תנחו ענין [ללמוד ממנו] לשור

מה חוסם, האדם, אוכל במחובר, כשהוא פועל.

אף נחסם, שור בשעת מלאכה, אוכל במחובר.

ומה נחסם, שור בשעת דישה, אוכל בתלוש.

אף חוסם, פועל, אוכל בתלוש.

תנו רבנן: נאמר בפסוק "לא תחסום שור בדישו", ללמד שאין איסור לחסום אלא בדברים הדומים לדישו.

מה דישו, מיוחד בכך שהוא נעשה בדבר שהוא גידולי קרקע, ופועל אוכל בו.

אף כל דבר שהוא גידולי קרקע, פועל אוכל בו.

יצא פועל החולב, והמחביץ [מחמיץ החלב ומגבנו], והמגבן [עושהו גבינה], שאין הפעולה נעשית בגידולי קרקע, ולכן אין פועל אוכל בו.

ומקשה הגמרא על דברי הברייתא:

למה לי לימוד מיוחד מדישו? והרי מ"כי תבא בכרם רעך" נפקא, למדנו שפועל אוכל בכרם, ובכל הדומה לכרם, והיינו דוקא גידולי קרקע!?

ומתרצת הגמרא: איצטריך הלימוד מדישו. כי פלקא דעתך אמינא, הואיל וכתוב "כי תבא בקמת רעך", ולמדנו, "קמה", לרבות כל בעלי קמה, כל מיני הגידולים הגדלים על פני הארץ לגובה, היה עולה על הדעת

לרבות נמי מידי דלאו גידולי קרקע נינהו.

לכן, קא משמע לן הלימוד מ"דישו", שדוקא בדברים הדומים לדישו, שגדלים בקרקע, רק בהם פועל אוכל.

תניא אידך, שנינו בברייתא אחרת, לימוד נוסף ממה שנאמר "לא תחסום שור בדישו":

"דישו" — מה דישו, הוא מיוחד בכך שהוא דבר שבשעת גמר מלאכה, שהרי הדישו נעשה כתבואה בזמן שכבר גומרים את מלאכתה, ומתקנים אותה לאכילה, פועל אוכל בו. אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה, פועל אוכל בו.

יצא המנכש את הקרקע בגינת שומים ובגינת בצלים, [ומניחה עתה הגמרא, שכונת הברייתא לומר, שבניכוש הוא מוציא ממנה את הבצלים והשומים הפגומים], הואיל ואין גמר מלאכה, שאין הניכוש נעשה בגינת הבצלים בשעת השלמת תיקונם לאכילה, אלא נעשה בעוד שהם צריכים עדיין לגדול, אין פועל אוכל בהם.

ומקשה הגמרא: למה לי לימוד מיוחד מדישו, לומר שאין פועל אוכל בדברים שעדיין לא גומרים את מלאכתם? והרי דין זה, מן הפסוק הנאמר באכילת פועל, מ"ואל בליד לא תתן", נפקא! כי משמעות הפסוק היא בפועל בשעת קציר, שהוא שעת השלמת תיקון הפרי לאכילה, ולא תיקון צמיחתו.

ומתרצת הגמרא: לא, צריכא. הלימוד הנוסף מדישו, הוצרך למקרה בו הפועל מנכש בצלים קטנים, שאינם עתידים לגדול עוד, ומוציאם מהקרקע, כדי שיהיה מקום מרווח לבצלים הגדולים, העתידים לגדול

עוד.

כבר הגיע לידי גמר מלאכתו למעשר

ואם כן למדנו בברייתא זו בהיפך שאף בפירות שכבר נגמרה מלאכתם למעשר וכמו המפריד תאנים דבוקות שהתאנים כבר נגמרה מלאכתם למעשר פועל אוכל?

מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא: כי תניא החיא ברייתא, המזכה את הפועל הבודל בתמרים לאכול מהם, בתוחלני, בתאנים שאינן מתבשלות על העץ, ודרך בישולם הוא על ידי כינוסם יחד בכלי, ושם הם מתחממים ומתבשלים. והפועל העוסק בהם להפרידם, זכותו לאכול מהם, לפי שעדיין הפירות אינם מתוקנים למעשר, וכל עוד אין הפרי מושלם לאכילה, לא הגיע גמר מלאכתם למעשר.**

תניא אידך, שנינו בברייתא נוספת: כך יש למדנו מן הדמיון ל"דיש": מזה דיש, מיוחד בכך שהוא דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה, כי חיוב הפרשת חלה הוא רק לאחר הדיש, בשעת עשיית עיסה מהקמח, ואילו הדיש הוא בשעה שהתבואה עדיין בגרגיריה, ופועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה, שעדיין איננו עיסה, פועל אוכל בו.

יצא הלש, לאחר שכבר עירב הקמח עם המים, והמקטף, עורך העיסה, והאופה, שנגמרה מלאכתו לחלה, דאין פועל אוכל בו.

ומקשה הגמרא: **וחלא קודם שנעשה עיסה, משעשאו גורן והביאו לביתו, נגמרה מלאכתו למעשר. ושנינו לעיל שאין הפועל אוכל בפירות שכבר הגיעו לידי גמר תיקונם המחייבם במעשר.**

והחידוש הוא, **אף על גב דקא משליף קטיני, על אף שעתה הוא שולף את הבצלים הקטנים מביני אלימי, מבין הבצלים הגדולים והחזקים, ולגבי הבצלים הקטנים שעה זאת היא שעה של גמר מלאכה, ולכאורה, היא צריכה גם להיות שעה של "נתינה לכליו של בעל הבית", שאז רשאי הפועל לאכול.**

לכן מלמד הפסוק "דיש", שדוקא בדומה לדיש, העשוי לפירות שכבר נגמר גידולם, הוא אוכל. מה שאין כן בקוצר בצלים הקטנים, כיון שעיקר המלאכה היא בשביל הבצלים הגדולים שיוכלו לצמוח יותר, אין זה נחשב גמר מלאכה אפילו לגבי הבצלים הקטנים, ולכן אין הפועל רשאי לאכול מהם.

תניא אידך, עוד למדנו בברייתא אחרת, מן הדמיון ל"דיש": מזה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר, לא הושלמה עדיין מלאכת תיקון התבואה לאכילה בשעת הדיש עד כדי שיתחייבו הפירות במעשר, במצב זה פועל אוכל בו. אף כל פועל, בשאר מיני מאכלים, רק בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר, פועל אוכל בו.

יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות [מפריד את התאנים והתמרים הדבוקים זה לזה], הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר, והוא מתוקן ומוכשר לאכילה עד כדי השלמה כזו המחייבת לעשר, אין פועל אוכל בו.

ומקשה הגמרא: **והתניא והרי שנינו להיפך: הבודל בתמרים ובגרוגרות [מפריד את התאנים והתמרים הדבוקים זה לזה] פועל אוכל בו אף שהיא מלאכה לאחר שהפרי**

ומתרצת הגמרא: **לא קשיא**. ברייתא זו, המזכה לפועל אכילה בתבואה עד שתהיה לעיסה החייבת בחלה, **בחוצה לארץ עסקינן, דליכא מעשר**.

ומקשה הגמרא: **אי הכי**, שהברייתא דיברה בחוץ לארץ, **חלה נמי, ליכא!** הרי גם חיוב חלה אין בה, לפי שאין חיוב חלה אלא בעיטת ארץ ישראל.

אלא לעולם בארץ, ולא קשיא.

הברייתא שהתירה לפועל לאכול עד שיתחייב בחלה, מדברת **בשבע שנים שכיבשו ובשבע שנים אחר הכיבוש, שחילקו את הארץ**.

דאמר מר: שבע שכיבשו ושבע שחילקו, נתחייבו בחלה. שנאמר "בבאכם אל הארץ חלה תרימו", שמיד עם תחילת הביאה לארץ נתחייבו בחלה, **ולא נתחייבו במעשר אלא רק לאחר שחלקו את הארץ ונתיישבו בה**.

ובתקופה ההיא פועל היה אוכל עד שיתחייבו בחלה, כיון שלא היה בהם חיוב מעשר.

ודוחה הגמרא: אי אפשר לומר שבפירות חוץ לארץ, אף שהגיעו לגמר מלאכתם, כיון שאינם חייבים במעשר עדיין, פועל אוכל בהם.

שהרי, **מידי מעשר קא גריב?** וכי חיוב הפירות במעשר או בחלה הוא הגורם למעט את זכות הפועל מלאכול? והלא **גמר מלאכה**, עצם היות הפירות מושלמים ומתוקנים לאכילה, **קא גריב!** הוא הגורם למנוע את זכות הפועל מלאכול, לפי שאין פועל אוכל בפירות מתוקנים.

ואם כן, מה לי פירות חוץ לארץ, או פירות קודם גמר כיבוש הארץ וחלוקתה!? והרי כיון שהגיעו לגמר תיקונם, שוב אין פועל אוכל בהם.

ושבה הקושיה: כיצד שנינו, פועל אוכל בתבואה עד שתהיפך עיסה ותתחייב בחלה? והרי היא כבר תבואה שנגמרה מלאכתה לחייבה במעשר?

אלא, אמר רבינא: כרוך ותני, יש לחבר ולשנות את שתי הברייתות יחד, וכך יש לשנות אותן:

נאמר בתורה "לא תחסום שור בדישו", ודרשו חכמים:

"דיש" — **מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה**, והוא השלב הסופי של תיקונם, **ופועל אוכל בו**. אף **כל שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו**. עד שהפירות יגיעו לשלב הסופי של תיקונם.

ובפירות, כשהם מתוקנים לאכילה באופן המחייב במעשר, כבר הגיעו לשלב תיקונם הסופי.

ובתבואה, גם לאחר שנגמרה מלאכתה למעשר, עדיין יש לה לעבור שלב נוסף, לעשות ממנה עיסה מהקמח.

איבעיא להו: פועל, מהו האם מותר לו שיהבהב באור [באש] את הפירות, **ויאכל**, אף שעל ידי זה הוא אוכל מן הפירות הרבה.

וצדדי הספק הם:

מי הוי, האם הבהוב באש הוא כמו **ענבים**

באכילה יחד עם אכילת דבר אחר ממש אסור, או שמא אסור אף השבחת הפרי עצמו, לפי שהוא תיקון בפרי, ואיננו כמות שהוא, ולכן אסור?

תא שמע, מוכיחה הגמרא לפשוט הספק, ממה ששנינו: **פועלין** מתר להם למנוע עצמם מלאכול בתחילת ליקוט הפירות, כדי שיהיו **אוכלין ענבים בראשי אומניות** [ראשי שורות האילנות] **שלהם**. שהפירות שם חשובים לשמש והם מתוקים יותר משאר הפירות. ומותר לעשות זאת, אף על פי שהם מרעיבים עצמם כדי שיאכלו יותר מן הפירות המשובחים, **ובלבד שלא יהבהבו באור**, למתק את הפירות באש אסור להם.

ומפורש בברייתא זו, שהמתקת הפרי על ידי האש אסורה.

ודוחה הגמרא: **התב**, שאסרה הברייתא למתק באש, הוא **משום ביטול מלאכה**, שהפועל משועבד למלאכת בעל הבית, ואין לו רשות להתפנות להבהב באש.

וכי קא מיבעיא לן [הספק שהתסתפקנו, הוא] **היכא דאיכא אשתו ובניו**, שאיננו מתפנה ממלאכתו, אלא נותן לאשתו ובניו שעמו, שהם ימתקו עבורו באש, **מאי?**

תא שמע, מוכיחה הגמרא לפשוט את הספק, ממה ששנינו:

לא יהבהב הפועל פירות באור, ויאכל.

ולא יכמור, לא יטמין פועל פירות באדמה להמתיקם על ידי חום האדמה, **ויאכל.**

ולא יפריד, לא ירסק הפירות על גבי הסלע שיהיו מרוסקים ונוחים לאכול **ויאכל.**

ודבר אחר, שלא זיכתה התורה לפועל לאכול אלא ענבים בלבד ולא עם פת, שבזה הוא מרבה באכילה יותר מאם היה אוכלם לבד.

או לא, ורק באוכל הפירות עם דבר אחר ממש אסור. אבל פועל הממתיק לעצמו על ידי הבהוב, הרי הוא נהנה ממתיקותם העצמית של הפירות, ויתכן שזכותו היא להפיק את כל מה שניתן לקבל מהפרי עצמו, אף שעל ידי זה הוא מרבה לאכול.

תא שמע, מוכיחה הגמרא, מברייתא, ששנינו בה:

רשאי בעל הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה, ולא נחשב הדבר כאילו מונע מהם לאכול.

רשאין פועלין לטבל פיתם בציר, כדי שיאכלו ענבים הרבה. לאחר שאוכלים פת המטובלת בציר, הם אוכלים הרבה ענבים.

ואם כן, למדנו מכאן, שמותר לו לפועל לגרום לעצמו לאכול יתר על המידה הרגילה, והוא הדין שיהיה מותר הבהוב.

ב-ט9 ודוחה הגמרא: לגרום לאכילה מרובה כדי

לאכשורי גברא, להביא את גופו למצב שבו הוא אוכל הרבה, **לא קמיבעיא לן** שמותר. ולכן אכילת הפת המטובלת בציר מותרת היא, כי היא מכשירה את גופו של הפועל לאכילת ענבים מרובה, כי לאחר שיאכל פת בציר, גדל תאבונו.

אבל **כי קמיבעיא לן** [ספיקנו הוא], האם מותר **לאכשורי פירא**. וההבהוב גורם לאכילת יתר מפני ששינה את הפרי מכמות שהוא, **מאי?** האם דוקא לגרום להרבות